

Mapový fond Ústredného archívu geodézie a kartografie ako zdroj hydroným

Seminar Hydronymia Západného Slovenska 7. Jula 2010 v Trnave

RNDr. Adrián Belák

Ústredný archív geodézie a kartografie

Chlumeckého 4, 827 45 Bratislava 212

adrian.belak@skgeodesy.sk

Úvod

Výskum hydroným, ako aj výskum názvov ostatných geografických objektov je úzko spätý s kartografickými materiálmi, ktoré tvoria základ štúdia ich vývoja. Z rozličných druhov máp vytvorených v rôznych obdobiach je možné presne určiť nielen prirodzený vývoj vodných tokov a vodných plôch s neskoršími antropogénnymi zásahmi ovplyvňujúcimi často celé povodia, ale aj vývoj jednotlivých názvov. J. Krško uvádza: „Základnou mapou pre spracovanie hydronymie má byť vodohospodárska mapa v mierke 1:50000...“¹ Úlohou tohto príspevku je poukázať na možnosť výskumu ostatných druhov archívnych máp s ohľadom na ich využitie pri výskume hydroným.

Ústredný archív geodézie a kartografie² patrí medzi špecializované verejné archívy a spomedzi slovenských archívov disponuje najväčšou zbierkou kartografických materiálov. Z hľadiska hydronymie najvýznamnejšími archiváliami v ÚAGK sú práve jednotlivé mapy rôzneho druhu a veku, ktorých je v archíve uložených vyše 350000 mapových listov. Rôzne písomné dokumenty viažuce sa k mapám, resp. k ich tvorbe sú z hľadiska hydroným menej dôležité, avšak z celkového onomastického pohľadu sú tiež zdrojom dôležitých informácií. V prevažnej väčšine kartografické diela uložené v ÚAGK zobrazujú územie dnešnej Slovenskej republiky od roku 1792 až po súčasnosť. Mapové diela vyhotovené v 19. a v prvej polovici 20. storočia nepokrývajú systematicky celé územie Slovenskej

¹ Jaromír Krško: Spracovanie hydromynie Slovenska, Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica 2005, ISBN 80-8083-142-6, 104 s., s. 13

² ďalej ÚAGK

republiky, v niektorých mapových dielach chýba veľké územie, čo je značnou prekážkou systematického výskumu. Súbory podrobnejších máp zobrazujúce celé Slovensko sa zachovali spravidla od druhej polovice 20. storočia po súčasnosť.

Stručná charakteristika mapového fondu Ústredného archívu geodézie a kartografie s ohľadom na jej využitie vo výskume hydroným

Archívny fond ÚAGK rozdeľujeme na viacero tematických celkov, pričom dané kartografické diela spája nielen obdobie, v ktorom vznikli, ale aj ich celkový charakter. Takto je možné vyčleniť viacero celkov, ktoré budeme rozoberať v ďalšej časti príspevku.

Komasačné mapy sú najstaršími mapami ÚAGK. Pochádzajú z obdobia 1792 – 1944, boli vyhotovené v rozličných mierkach a sú graficky najcennejšími mapami, keďže vo viacerých prípadoch obsahujú unikátne umelecké vyobrazenia. Spomínaný druh máp z hľadiska onomastiky má vysokú hodnotu, keďže zobrazuje v niektorých prípadoch aj vyše 200 rokov staré chotárne názvy, aj hydronymá písané kombináciou slovenských, maďarských, nemeckých a latinských názvov. Ako príklad môžeme uviesť jednu z najstarších máp archívu – mapu obce Liptovská Mara (Svätá Mara) z roku 1798, na ktorej je rieka Váh označená ako Fluvius Vagus. Nevýhodou týchto máp však je, že aj keď menšie vodné toky sú v nich zakreslené, nie sú pomenované.



Obr. č. 1: Komasačná mapa Svätá Mara, 1798

Konkretuálne mapy sú historicky prvým systematickým podrobným mapovým dielom uloženým v ÚAGK. Pochádzajú z obdobia 1849 – 1892, pričom v jednotlivých obciach súbory máp môžu obsahovať rôzne mapy. Samotné konkretuálne mapy vyhotovené na tvrdšom papieri sú staršieho dáta. Intravilány obcí nie sú na nich zakreslené, v extraviláne sú jednotlivé pozemky spojené do väčších celkov. Z onomastického hľadiska sú menej významné, keďže okrem názvu obce obsahujú len ojedinele názvy hlavných tokov. Ďalším typom máp sú novšie mapy na tvrdšom papieri, ktoré sa podobajú neskorším katastrálnym mapám a obsahujú aj jednotlivé chotárne názvy a významnejšie hydronymá. Tretím typom v rámci konkretuálnych máp sú náčrty vyhotovené na jemnom papieri. Tieto mapy sú archivované spravidla z katastrálnych území historického Trenčianskeho a Nitrianskeho kraja a predstavujú hodnotné mapové dielo aj z hľadiska onomastiky, keďže okrem chotárných názvov obsahujú aj hydronymá, resp. v horských oblastiach názvy dolín, z ktorých sú často odvodené aj príslušné názvy vodných tokov. Nevýhodou týchto náčrtov je však v niektorých prípadoch absencia datovania.

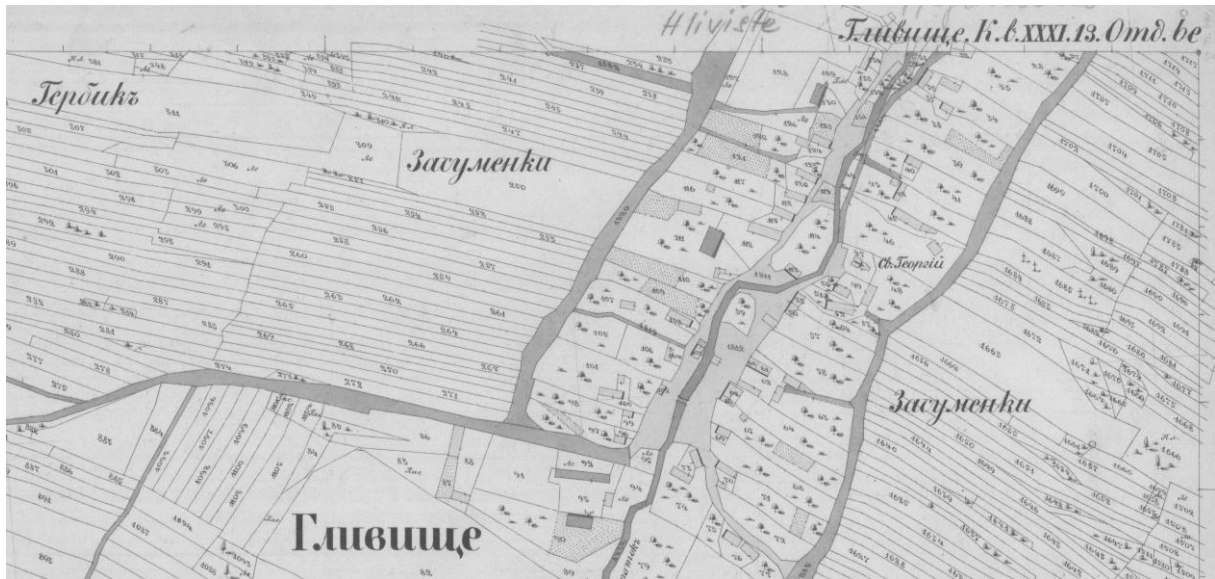


Obr. č.2: Konkretná mapa Fačkov, 1801

Pôvodný katastrálny operát sa tiež skladá z viacerých častí podľa štýlu vyhotovenia aj obdobia vzniku. Sú to pôvodné katastrálne mapy, kópie katastrálnych máp, odtlačky katastrálnych máp a pôvodný písomný operát ku katastrálnym mapám. Spomínané archíválie vznikli vytvorením a neskoršími obnovami pôvodných katastrálnych máp, čo bolo príčinou ich zaradenia do tejto spoločnej kategórie. Sú najzaujímavejšími a zároveň najpoužívanejšími archíváliami ÚAGK, pričom sa nepoužívajú len na určovanie vlastníckych vzťahov, čo vlastne bolo dôvodom ich vzniku, ale aj na výskum vo viacerých vedných disciplínach. Pochádzajú z obdobia 1851 – 1960 a boli vyhotovené v siahovej mierke 1:40 (v prevode na metrickú mierku 1:2880), popr. iných (podrobnejších) siahových mierkach.

Pôvodné katastrálne mapy boli vyhotovené ručne stolovou metódou na základe celohorského súradnicového systému. Mapy sú v prevažnej väčšine kolorované, v intraviláne sú farebne rozlíšené murované a drevené stavby, v extraviláne sú farebne rozlíšené hlavné cesty, vedľajšie cesty, vodné toky aj vodné plochy, čo napomáha k ich celkovej prehľadnosti. Veľmi hodnotné sú presne lokalizované pôvodné názvy honov aj jednotlivé hydronymá, ktoré sú písané okrem

slovenčiny aj v maďarčine a nemčine, pri východných hraniciach Slovenska v ojedinelých prípadoch aj v cyrilike.



Obr. č.3: Pôvodná katastrálna mapa Hlivištia, 1863

Kópie katastrálnych máp pochádzajú z neskoršieho obdobia, spravidla zobrazujú pôvodný stav, ktorý je zachytený aj na pôvodných katastrálnych mapách, avšak tieto mapy sú už vyhotovené len v čiernobielej podobe. Ich dôležitou úlohou je nahradiť pôvodné katastrálne mapy v prípade, ak už neexistujú alebo sú nečitateľné.

Odtlačky katastrálnych máp nadväzujú na pôvodné katastrálne mapy a kópie katastrálnych máp. Mapy sú tiež v čiernobielych prevedení a boli vyhotovené tlačou. Poslúžia hlavne v oblastiach, z ktorých sa v našom archíve nezachovali pôvodné katastrálne mapy. Na rozdiel od pôvodných máp sú už prevažne vyhotovené v slovenčine, pričom popis mapy je zelenej farby, čo uľahčuje štúdium jednotlivých názvov.

Neoddeliteľnou súčasťou pôvodného katastrálneho operátu sú aj písomné operáty k pôvodným katastrálnym mapám. Skladajú sa z parcelných protokolov, výpočtových protokolov, poľných náčrtov, popisov hraníc, zoznamov honov, zoznamov vlastníkov domov, ojedinele aj výškopisných meraní. Z hľadiska onomastického výskumu sú najhodnotnejšími parcelné protokoly a poľné náčrty, v ktorých sú uvedené názvy jednotlivých honov, z hľadiska hydroným popis hraníc, ktoré podrobne popisujú priebeh hraníc katastrálnych území a tým aj vodné toky, ktoré sa na týchto úsekoch nachádzajú..

Mapy evidencie nehnuteľností nadväzujú na pôvodný katastrálny operát

mierkou aj obsahom. Hlavným rozdielom je zobrazovanie parciel po združstevnení, teda nie súkromných vlastníckych vzťahov. Tento druh máp sa vydáva aj v súčasnosti pod názvom katastrálna mapa. Ich vysoká hodnota spočíva v ľahkej porovnateľnosti s pôvodným katastrálnym operátom vďaka rovnakému kladu listov. Takto možno ľahko určiť historický vývoj chotárných názvov aj hydroným, popr. zmeny vodných tokov, resp. ich reguláciu.

Novšie mapy vydávané od 70. rokov nadväzujúce na predošlé mapové diela zaraďujeme do kategórie technicko-hospodárskych máp vyhotovených v metrickej mierke 1:5000, 1:2000 a 1:1000. Obsahovo sú podobné mapám evidencie nehnuteľností a jednotlivé názvy na seba nadväzujú.

Do kategórie vojenských máp zaraďujeme generálne mapy v mierke 1:200000, špeciálne mapy v mierkach 1:75000 a 1:25000, topografické mapy v mierke 1:20000 a vojenské topografické mapy v mierkach 1:1000000 až 1:2000. Pochádzajú z obdobia od roku 1922 a všetky sú určené na vojenské účely. Mapy staršieho dátumu zobrazujú len niektoré chotárne názvy a názvy väčších vodných tokov, resp. vodných plôch, novšie mapy vytvorené v povojnovom období v podrobnejších mierkach súradnicového systému S-42 už zobrazujú viac názvov. Z máp poslednej kategórie sú z hľadiska hydronymie veľmi hodnotnými vodohospodárske mapy v mierke 1:50000. Spomínané súbory máp sú väčšinou kompletne z celého územia Slovenska a sú plne kolorované (okrem špeciálnych máp 1:25000). Pre onomastický výskum je veľkým prínosom možnosť ich porovnania s novšími základnými mapami SR, ktoré sú vyhotovené síce v inom zobrazení, ale v rovnakých mierkach.



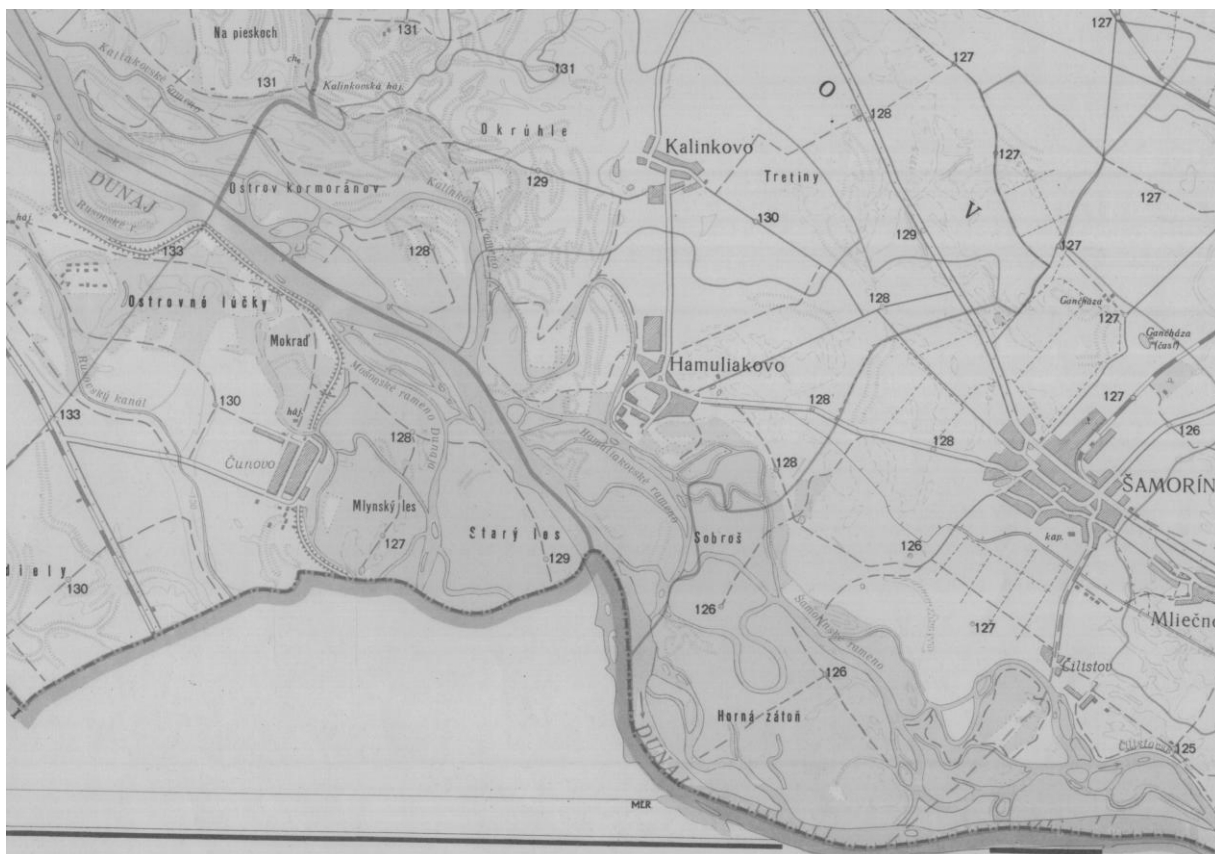
Obr. č.4: Špeciálna mapa 1:75000 Vysoké Tatry, 1922

Mapy v mierke 1:5000 s vyznačením vrstevníc nazývame štátne mapy odvodené, keďže ich polohopis bol odvodený od pôvodných katastrálnych máp. Z tohto druhu máp sú v ÚAGK uložené viaceré vydania od 50. rokov minulého storočia. Prvé vydanie spravidla zobrazuje pôvodný katastrálny stav súkromného vlastníctva s doplnením vrstevníc, ale vo viacerých prípadoch s absenciou označenia hydroným a niekedy aj chotárnych názvov. Novšie vydania zobrazujú združený stav pozemkov a vo viacerých prípadoch nájdeme na nich viac názvov ako na mapách prvého vydania. Na základe rovnakej mierky môžeme ľahko lokalizovať jednotlivé názvy, aj keď v pôvodnom teréne sa vykonali antropogénne zmeny.

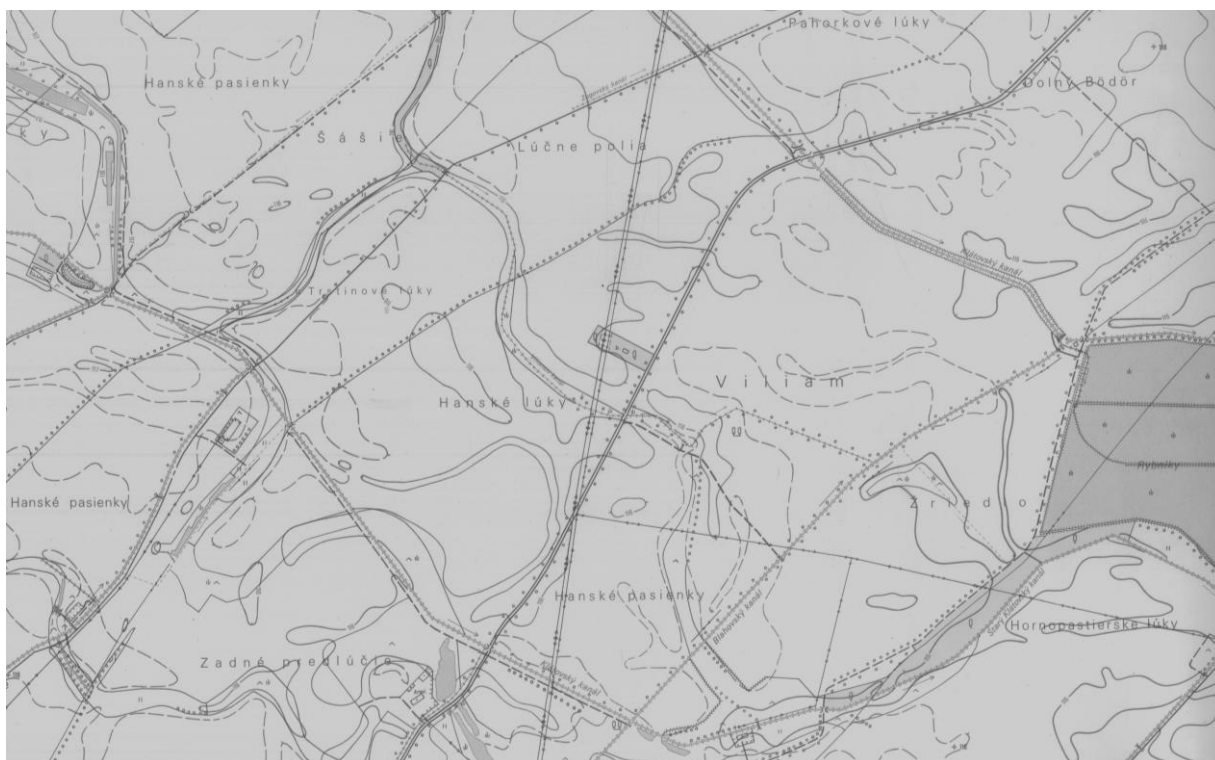


Obr. č.5: Štátna mapa odvodená 1:5000 Bratislava 5-9, 1954

Do kategórie základných máp SR zaraďujeme štátne mapy vyhotovené v súradnicovom systéme JTSK v mierkach 1:1000000 až 1:10000. Mapy komplexne zobrazujú celé územie Slovenska, pričom v ÚAGK sú uložené pôvodné aj viaceré obnovené vydania jednotlivých mapových listov. Na základe toho sa dá zaznamenať vývoj krajiny aj vývoj chotárnych názvov a hydroným. Mapy sú plne kolorované, okrem tzv. redukovaných máp, na ktorých nie sú farebne zvýraznené jednotlivé kultúry. Hodnotnou súčasťou tohto súboru máp sú tematické mapy v mierke 1:50000, ktoré sme spomínali aj v úvode článku a sú doplnené o cenné informácie z príslušných oblastí (cestné, vodohospodárske...). Základné mapy SR sú vhodným študijným materiálom pri určovaní vývoja štandardizovaných názvov.



Obr. č.6: Základná mapa ČSSR 1:50000 44-23,24,42, 1971

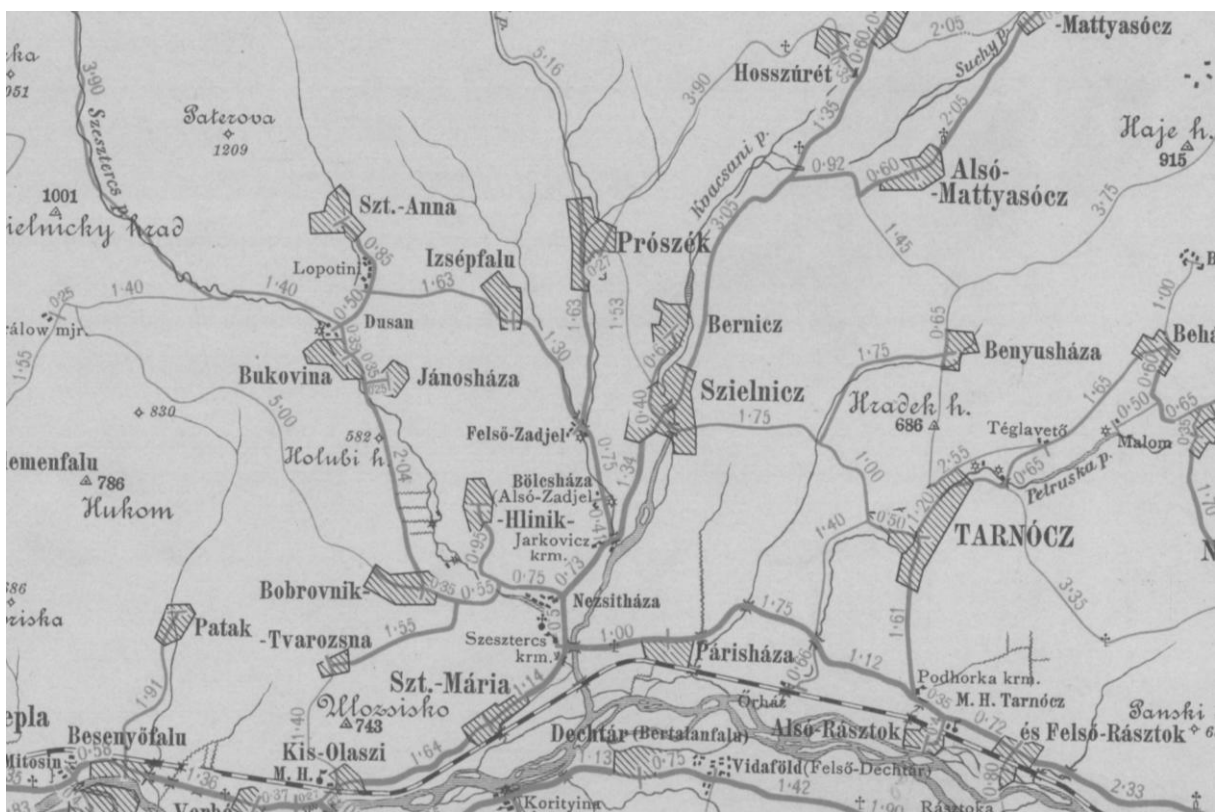


Obr. č.7: Základná mapa ČSFR 1:10000 45-13-19, 1990

Z hľadiska onomastiky sú dôležitými zdrojmi informácií aj porastové mapy. Na týchto tematických mapách novšie dáta a rôznych mierok sú zobrazené aj niektoré

chotárne názvy, resp. hydronymá, ktoré sa na klasických základných mapách nenachádzajú. V lesnom hospodárstve poskytujú určité oporné a orientačné body. Pri porovnaní porastových máp a základných máp rovnakej mierky (1:10000) je evidentné, že porastové mapy obsahujú viac zakreslených vodných tokov ako základné mapy, pričom sú na nich vyznačené aj občasné vodné toky. Nevýhodou porastových máp je, že nezobrazujú územie sústavne, ale len po jednotlivých lesných celkoch, čo znamená, že lesné celky nachádzajúce sa v susedstve sú zobrazené na samostatných mapových listoch.

Z hľadiska určovania hydroným sú vhodným študijným materiálom aj rôzne turistické mapy, automapy a plány miest, ktoré zobrazujú záujmové územia pomerne podrobne. V archíve sú uložené od ich prvých vydaní – od 50.tých rokov minulého storočia. Zo súboru rôznych historických máp sú z hľadiska onomastiky dôležitým zdrojom vzdialenostné mapy Uhorska z prelomu 19. a 20. storočia, vyhotovené v mierke 1:75000, z ktorých sa v archíve nachádza kompletný súbor pre celé územie bývalého Uhorska. Z archívneho fondu pri štúdiu hydroným môže poslúžiť aj tzv. technická dokumentácia, v rámci ktorej sú archivované rôzne druhy máp ako napr. hraničné mapy staršieho dáta. Na nich sú vyznačené prevažne významnejšie hydronymá.



Obr. č.8: Vzdialenostná mapa Uhorska 96,1900.

Určovanie vývoja hydroným podľa mapového fondu Ústredného archívu geodézie a kartografie

Vodné toky patria medzi najdynamickejšie neživé prírodné objekty, keďže prirodzenou eróziou menia svoje koryto, a to najčastejšie vytváraním meandrov a následne mŕtvych ramien. V časovom horizonte 200 rokov, ktoré ponúkajú mapy ÚAGK je táto činnosť vodných tokov v nížinných a dolinných oblastiach evidentná, a tieto prirodzené procesy samozrejme vplyvajú aj na hydronymá a ich vývoj. Pri antropogénnych vodohospodárskych zásahoch sa tiež menia pôvodné korytá vodných tokov a často sa vytvárajú vodné nádrže menších, ale i väčších rozmerov, pričom zanikajú časti vodných tokov, ktoré boli lokalizované v zaplavených územiach. So zaplavením častí tokov sa v niektorých prípadoch zaplavia aj motivačné činitele vzniku starších hydroným, a bez štúdia historických materiálov vrátane starších máp by sme ťažko vedeli určiť ich motiváciu.

Ako príklad môžeme uviesť výstavbu Liptovskej Mary, keďže v tejto oblasti boli zatopené pôvodné časti koryta Váhu a jeho prítokov, aj obce a časti obcí ležiace na území dnešnej vodnej nádrže. V západnej časti vodnej nádrže bola zatopená obec Liptovská Mara (Svätá Mara), kde sme preskúmali komasačné mapy z rokov 1798 (obr. č.1), 1838 a 1886, pôvodné katastrálne mapy z roku 1866, vodohospodárske mapy S-42 z roku 1969 a základné vodohospodárske mapy z rokov 1975, 1989, 1993 a 2001.

V južnej časti katastrálneho územia pred zatopením tiekla rieka Váh (1798 KoMp Fluvius Vagus, 1838 KoMp FLUVIUS VAGUS, 1866 KMp Váh rieka, 1886 KoMp Vág folyó, 1969 VVMp, 1795 VMp, 1989 VMp, 1993 VMp a 2001 VMp Váh). Na vodohospodárskych mapách S-42 z roku 1969 je už zaznačený aj názov plán. priehrada Lipt. Mara, na neskorších základných vodohospodárskych mapách VODNÁ NÁDRŽ LIPTOVSKÁ MARA (1975), tiež VN LIPTOVSKÁ MARA (1989, 1993 a 2001).

Zaujímavým názvom v predmetnej oblasti je názov potoka Sestrč, vtekajúceho do Liptovskej Mary v severozápadnej časti v katastrálnom území Bobrovník. Na

súčasných mapách by sme už márne hľadali motiváciu tohto názvu, keďže leží pod hladinou priehrady, preto je dôležitý výskum archívnych materiálov. Komasačná mapa z roku 1798 poukazuje na značné zmeny v tokových pomeroch za posledných vyše 200 rokov, keďže potok Sestrč uvádza ako pravostranný prítok Váhu za obcou Liptovská Mara, ktorý sa v severnej časti katastra pred obcou rozvetvuje na severné a južné rameno. Ako hlavný tok je značené južné rameno s názvom Fluvius Szesztercz. Na tejto mape je vyznačená aj osada s názvom Diversorium Szesztercz, na základe ktorého je pravdepodobne pomenovaný dnešný potok, čo usudzujeme v súlade s konštatovaním J. Krška³: „Osady predstavujú dôležitý orientačný bod, a takto motivovaným hydronymom sa vyjadruje príslušnosť vodného toku k obci...“. Táto osada je neskôr označovaná ako Educill Szesztercs (1838 KoMp) a Szesztrcs (1866 KMp). Z pôvodných parcelných protokolov z roku 1866 sa môžeme dozvedieť, že osadu tvoril obytný dom, hospodárske budovy, hostinec a mlyn. Na novších materiáloch je osada označovaná ako Sestrč (1969 VVMp a 1975 VMp) až po zatopenie územia. Zaujímavý je aj vývoj prítokov a ich názvov v danej oblasti. Spomínaný hlavný tok z roku 1798 na mapách v roku 1838 je už rovnocenný severnému toku, ale bez uvedenia názvu. Na pôvodných katastrálnych mapách z roku 1866 už dokonca nie je zobrazený, pričom severné rameno pretekajúce v tesnej blízkosti dediny je označené ako Mlynský p. Komasačná mapa z roku 1886 označuje južné rameno ako tenký potôčik, severné rameno silnejšie, ale obe bez názvu. V roku 1838 pribudlo na komasačných mapách nové napojenie potoka na hlavný tok Váhu, a to vo východnej časti katastra Liptovskej Mary priamo na juh od osady Sestrč s názvom Rivus Szjelnicsanka, neskôr označovaný ako Suchy potok aj Sucha potok (1866 KMp), tiež Szjelnicsjanka (1886 KoMp). Na pôvodných katastrálnych mapách z roku 1866 je potok Sestrč (Szesztrcsjanka potok) už označovaný, ako pravostranný prítok súčasnej Kvačianky, vtedy Suchého potoka, a nie ako priamy prítok Váhu. Tento stav dokumentuje aj vzdialenostná mapa Uhorska (obr. č.8) z roku 1900 (Szesztercs p.). Názov sa zachoval do súčasnosti v súlade so skonštatovaním A. Závodného⁴: „...sa väčšinou štandardizovalo meno, ktoré mal potok pri ústí do recipienta.“, a takto sa prijal za štandardizovaný názov vodného toku názov osady (v súčasnosti už zaniknutej) pri ústí potoka do Kvačianky.

³ Jaromír Krško: Hydronymia povodia Hrona, Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica 2008, ISBN 80-8083-611-5, 352 s., s. 11

⁴ Andrej Závodný: Diachrónna a synchronná polyonymia v povodí Myjavy a Chvojnice. In: Zborník Rara Avis II. Trnava : FF UCM, 2006, ISBN 80-89220-52-5, s. 155 – 163

Zaujímavým faktom je, že vzdialenostná mapa Uhorska z roku 1900 ako aj vodohospodárske mapy od roku 1969 už označujú prítok Váhu ako Kvačianka (Kvacsan p. – VzMp), Suchý potok (Suchy p. – VzMp) len ako ľavostranný prítok Kvačianky na hranici katastrálnych území Liptovskej Sielnice a Kvačian.

Z tohto príkladu môžeme vidieť značnú nejednotnosť pri pomenovaní jednotlivých vodných tokov. Ako uvádza J. Hladký⁵: „Pri výskume často zisťujeme, že na označenie jedného denotátu ... sa používajú viaceré designáty.“ Podľa autora tu môžeme rozlíšiť variantnosť toho istého názvu a polyonymiu. V prípade historických máp je variantnosť názvov spôsobená hlavne chybným zápisom, naopak polyonymia je spôsobená rôznym pomenovaním daného vodného toku v susedných katastrálnych územiach.

Najrozsiahlejším zatopeným územím západného Slovenska je Vodná nádrž Gabčíkovo na Dunaji. Na území súčasnej vodnej nádrže sa ešte prednedávnom rozprestierali rozsiahle lužné lesy popretkávané spleťou ramien a mŕtvych ramien. Tieto ramená sú zobrazované na rôznych mapách, ale väčšinou bez udania presného názvu, keďže sa označujú všeobecným názvom rameno Dunaja, resp. na starších mapách nemeckými (Donau Arm 1856) a maďarskými ekvivalentmi Duna ág a Duna ér 1894 KMp (pomenovanie ág značí hrubšie, ér tenšie rameno). Mohli by sme sa nazdávať podľa mapových prameňov, že tieto ramená neboli presne označované, čo by sťažovalo orientáciu obyvateľstva v danej oblasti. Pravdepodobne miestni obyvatelia mali označené tieto ramená rôznymi názvami, preto by bol vhodný miestny terénny výskum v dotknutých oblastiach. Na tento fakt poukazujú aj názvy zachytené na pôvodných katastrálnych mapách z roku 1894. Prvým názvom, ktorý špecifikuje jedno z ramien Dunaja, je „Fúzerdei Duna“, ktorý by sme mohli preložiť, ako Vrbinský Dunaj (fúzerdő = vrbina). Názov poukazuje na jednoznačnú motiváciu podľa porastu, ktorým dané rameno preteká, a keďže označuje rameno Dunaja (na základných mapách od roku 1971 uvádzané ako Kalinkovské rameno) v blízkosti osídleného územia - majer v katastri Kalinkova, mohli by sme usúdiť, že špecifickými názvami sa pomenovali práve tieto ramená. Ďalší názov „Kerekes patak“ (v preklade Kolesový potok) už poukazuje na označovanie vnútorných ramien Dunaja, keďže označuje rameno v katastri Čilistova približne v strede medzi obcou a hlavným tokom

⁵ Juraj Hladký: Hydronymia povodia Nitry, Trnava: Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004, ISBN 80-8082-008-2, 294 s. s. 27

Dunaja. Toto rameno je ďalej označené ako Rameno Dunaja na prvých vydaniach ŠMO5 z roku 1954, a v novších materiáloch už nie je označené žiadnym názvom.

Zaujímavým faktom je, že vodohospodárske mapy neuvádzajú presné názvy ramien, ale na základných mapách vidíme snahu o pomenovanie jednotlivých ramien podľa príslušnosti k jednotlivým katastrálnym územiám (obr. č.6). Takto vznikli názvy:

Kalinkovské rameno – 1971, 1975, 1978, 1984, 1985, 1989 ZMp 50

Hamuliakovské rameno – 1971, 1975, 1978, 1984, 1985, 1989 ZMp 50

Šamorínske rameno – 1971, 1975, 1978, 1984, 1985, 1989 ZMp 50

Čilistovské rameno – 1971, 1975, 1978, 1984, 1985, 1989 ZMp 50

Tieto názvy označujú hlavné ramená Dunaja a sú evidované aj na základných mapách v mierkach 1:25000 a 1:10000. Nejednotnosť vidíme pri označovaní ramien názvom Šamorínske rameno, keďže okrem skutočného Šamorínskeho ramena sú týmto názvom označené viaceré ramená, ktoré sa na seba nenapájajú. Chybným názvom Šamorínske rameno sú dokonca označené aj Hamuliakovské rameno (1985 ZMp 10) a Čilistovské rameno (1986 ZMp 10). Zo spomínaných dôvodov môžeme skonštatovať, že pri výskume hydroným nie je dôležité študovať len rôzne druhy máp, ale aj rozličné vydania toho istého mapového listu, keďže pomerne často sa na nich vyskytujú chyby, a na základe chybného mapového listu by sme mohli zle lokalizovať daný vodný tok.

Pri štúdiu hydroným v danej oblasti sme sa stretli na novších mapách aj so zaujímavým chotárnym názvom Korzika (1974 ZMp 10, 1978 ŠMO5). Tento názov je dokladovaný na odtlačkoch katastrálnych máp z roku 1950 a následne na mapách ŠMO5 z roku 1954 ako Korszika (obr. č.5) a na pôvodných katastrálnych mapách z roku 1894 sa v danej oblasti nachádza jazierko „Porczika tó“, pričom porczika môžeme preložiť ako malá časť niečoho. V súvislosti s podobnosťou názvov v rovnakej lokalite môžeme usúdiť, že daný chotárny názov je odvodený od názvu jazierka, keďže je nízky predpoklad výskytu cudzieho názvu Korzika v dlhšom časovom horizonte.

Ďalším problémom pri určovaní hydroným je výstavba kanálov, ktoré vznikali väčšinou až v minulom storočí. Z tohto dôvodu nie je možné použiť pôvodné katastrálne mapy a iné staršie mapy na lokalizáciu jednotlivých kanálov, čo je

evidentné aj z ďalšieho skúmaného územia Blahová – Malé Dvorníky na Žitnom ostrove. Pôvodné katastrálne mapy zobrazujú v skúmanej oblasti dva vodné toky „Úszó ér“ a „Füzes ér“, ktoré poukazujú na odtokové pomery oblasti pred vybudovaním sústavy dnešných kanálov a v súčasnosti už nie sú zakreslené v tvare vodných tokov. V danej oblasti rozlišujeme dva hlavné kanály, a to Starý Klátovský kanál a Klátovský kanál, ktoré sa spájajú v katastri Dunajského Klátova a následne ústia do Klátovského ramena.

Starý klátovský kanál sa uvádza na kartografických materiáloch nasledovne:

St. Klátovský kanál 1991 VMp 50, 2000 VMp 50

Starý Klátovský kan. 1991 ZMp 50, 2000 ZMp 50, 1993 Zmp 25

Starý Klátovský kanál 1977 ZMp 50, 1983 Vmp 50, 1986 ZMp 50, 1990 ZMp 10, 1993 ZMp 25, 1998 EN, 2000 ZMp 50, 2003 EN, 2008 ZMp 50

Starý hlavný kanál 1971 ZMp 50, 1976 ZMp 10, 1987 ZMp 10, 1988 ŠMO5

Starý kanál 1976 ZMp 10, 1985 ZMp 10, 1988 ŠMO5, 1990 ZMp 10

kanál 1964 EN

Klátovský kanál sa uvádza na kartografických materiáloch nasledovne:

Klátovský kan. 1983 VMp 50, 1986 ZMp 50, 2000 ZMp 50, 1991 ZMp 50, 1993 ZMp 25, 2000 VMp 50, 2000 ZMp 50, 2008 ZMp 50

Klátovský kanál 1977 ZMp 50, 1983 VMp 50, 1990 ZMp 10, 2000 EN

Nový hlavný kanál 1971 VVMp 50, 1971 ZMp 50, 1976 ZMp 10, 1985 ZMp 10, 1988 ŠMO5

Šarrét 1976 ZMp 10, 1985 ZMp 10, 1988 ŠMO5

Pri štúdiu máp sme sa stretli aj s nepresnosťami v názvosloví jednotlivých kanálov, keďže na základných mapách 1:10000 z roku 1990 je Starý Klátovský kanál pomenovaný ako Klátovský kanál, pričom na sever od neho tečúci Klátovský kanál je označený rovnakým názvom (obr. č.7). Ďalšie chyby sa nachádzajú na mapách evidencie nehnuteľností z roku 1998, kde naopak, Klátovský kanál je chybné označený ako Starý Klátovský kanál. Zaujímavým názvom Klátovského kanála je hydronymum „Šarrét“, ktorý vznikol na základe blízkosti osady Sárret major 1893

KMp, nachádzajúcej sa v lokalite Sárrét (v preklade blatná lúka). Tento názov sa používal na označenie úseku medzi Blahovským rybníkom a sútokom dvoch kanálov.

Ostatné novšie vybudované kanály sa napájajú na tieto dva kanály a sú pomenované podľa príslušných obcí (Blahovský kanál, Veľkoblavovský kanál, Maloblavovský kanál), jednotlivých osád (Viliamov kanál, Baraní kanál, Čótfanský kanál) a chotárnych názvov (Pastiersky kanál). Zvláštnym pomenovaním je Zugovský kanál (1990 ZMp 10, 2008 ZMp 50), ktorý sa uvádza aj ako Zugovský kan. (1983 VMp 50, 1986 ZMp 50, 1991 ZMp 50, 2000 ZMp 50), Zugovský k. (2000 VMp 50), Žugovský kan. (1991 VMp 50, 1993 ZMp 25), Zugov (1977 ZMp 50) a Zúgó (1971 VVMp 50, 1971 ZMp 50). Keďže v danej oblasti podľa máp neexistuje osada ani hon, nazdávame sa, že názov je odvodený z maďarčiny, pričom Zúgó v preklade znamená hučiaci. Výklad názvu „Hučiaci kanál“ je pravdepodobný, lebo tento kanál križuje Klátovský kanál, pričom stretávajúce sa vody v danej oblasti môžu hučať. Nejasne motivovaným názvom v oblasti je aj hydronymum Diarhan dokladovaný na mapách od roku 1971. Pôvodné katastrálne mapy z roku 1893 v tejto oblasti uvádzajú chotárne názvy Rétek Diarhanban, Hani rétek, ktoré označujú podmočené lúky. Dané hydronymum je odvodené od týchto chotárnych názvov, ktoré však tiež majú nejasnú motiváciu. Možnou motiváciou názvu je práve podmočenosť lúk, keďže pomenovanie han, hanság sa používa na podmočené lúky vo východnej oblasti Neziderského jazera. Pre presné zistenie motivácie problematických názvov je potrebné v danej oblasti uskutočniť aj terénny výskum, keďže miestni obyvatelia skúmaných území často poskytnú cenné informácie o daných názvoch, ich vývoji a motivácii

Záver

Mapy sú dôležitým zdrojom hydroným a sú nepostrádateľné pri presnom určovaní vývoja názvov jednotlivých objektov. Aj podľa uvedených príkladov môžeme vidieť, že hydronymá sú nejednotne uvedené v mapových prameňoch, v niektorých prípadoch sú dokonca chybné označené vodné toky. Na elimináciu chybných názvov a presné určenie vývoja hydroným viažucich sa k jednotlivým objektom, či už vodným tokom, alebo vodným plochám je preto dôležité preštudovať si kompletne mapové diela z danej oblasti v čo najširšom časovom horizonte. Najvhodnejším zdrojom širokej škály máp je práve Ústredný archív geodézie a kartografie, kde je umožnený

štúdium všetkých spomínaných archívnych materiálov bez obmedzenia, a bádatelia sú pohotovo vybavení, aj keď svoje štúdium vopred neohlasujú.

Zoznam skratiek mapových prameňov

VMp – vodohospodárska mapa

VVMp – vojenská vodohospodárksa mapa

ZMp – základná mapa Slovenskej republiky

ŠMO5 – štátna mapa odvodená 1:5000

EN – mapa evidencie nehnuteľností

KMp – katastrálna mapa

KoMp – komasačná mapa

VzMp – vzdialenostná mapa Uhorska